

Notícia del roquer

Aproximació a la topografia submarina de Canet i la seva destrucció

Joaquim Pera Iserrn
Centre d'Estudis Canetencs

***New information about undersea rock formations.
An exploration of the underwater topography of Canet and its destruction***

La tradició oral del coneixement es feia antigament de pares a fills i va ser històricament una de les principals fonts de coneixement. Un patrimoni cultural preciós que no va ser mai escrit en paper i per aquesta raó quan es trencava la cadena de la transmissió es perdia per sempre. Aquí presentem una excepció: ha estat gràcies a uns papers familiars que podem saber com era la topografia submarina de la costa de Canet, el lloc on feinejaven des de temps immemorials els pescadors canetencs. També reflexionem sobre els motius que han comportat la seva destrucció per part de pescadors sense masses escrúpols, encegatats pels guanys immediats.

Paraules clau: Relleu submarí. Pescadors de Canet. Tradició oral. Explotació pesquera. Ecologia. Ecosistema submarí.

In the past, the oral transmission of knowledge took place between parents and children and was, historically, one of the main sources of knowledge. This valuable cultural heritage was never usually written down on paper and, for this reason, when the chain of transmission broke, it was lost forever. Here we present an exception: thanks to some family papers, we can find out about the underwater topography of the coast of Canet, where fishermen from the town worked from time immemorial. We also reflect on the motivations that have led to its destruction by unscrupulous fishermen, blinded by short-term profit.

Key words: marine relief, fishermen from Canet, oral history, overfishing, ecology, underwater ecosystem.

Dedicat als pescadors de Can Peix

Aquest escrit vol ser el reconeixement a un llegat cultural que molt poques vegades ha sobreviscut al pas del temps. Un coneixement que es fonamentava antigament en la saviesa popular, un saber que s'anava traspasant de pares a fills d'una forma oral. Es tractava d'un veritable banc de dades que s'anava recordant i ampliant dia a dia, generació rere generació, per conformar finalment un corpus de coneixement precís, i gairebé científic, de l'ofici

corresponent. És aquest un patrimoni cultural preciós que s'ha anat perdent amb el temps, sobretot perquè no va ser mai escrit en paper, doncs es tractava tan sols de ser retintut dins del cap dels seus dipositaris. La transmissió de coneixement oral comporta un risc evident, i és que quan es trenca la cadena i desapareixen els seus dipositaris es pot perdre per sempre. Exposarem avui una excepció a aquest axioma, es tracta d'un cas singular: el coneixement de com era, fa poc més de mig segle, la topografia

Canetencs admirant el tauró tintorera pescat davant de Canet, maig de 1969; aquest va ser el peix més gros pescat pels Isern; va quedar enganxat a les xarxes de manera accidental. Va ser portat a vendre a Barcelona però el guany no els va compensar la pèrdua de la xarxa que va destrossar.

submarina que es podia trobar mar enfora, davant la costa de Canet; ens referim al roquer que existia en el nostre mar una vegada s'havien passat els sorrals i alguers de la primera línia de costa. Un paisatge submarí que avui malauradament ja ha desaparegut ja que el fons marí es troba totalment arrasat, com exposarem més endavant. En aquest roquer hi havien feinejat des de temps immemorials els pescadors de Canet. Les famílies de pescadors com els Espàrrech, Murtra, Masriera, Tenas, Xapellí, Cabot, Isern, Ramentol, etc.

El que seguidament exposaré m'implica directament, doncs forma part de la meua història familiar, la història dels Isern, una família de navegants i pescadors fortament arrelada a Canet des de finals del segle XVIII, coneguts amb el sobrenom dels de Can Peix. Vagi per endavant que les valoracions que faré en aquest escrit reproduïxen el sentir i pesar que moltes vegades havien exposat els meus familiars quan es trobaven cosint xarxes cap el tard en el seu magatzem del carrer de Mar, avui ja desaparegut.

Tot comença amb la mort del meu avi, Josep Isern Roig, que ens va deixar als 95 anys, un pescador artesanal amb més de 70 anys d'ofici que va fer de patró fins ben entrats els 80 anys; havia comandant les dues barques de la família: la Maria del Carme i la Josefa. Com deia, amb motiu de la seva mort l'any 2001, vam entomar la feina feixuga de triar els papers d'un finat, una feina que a vegades reporta sorpreses inesperades, com va ser el cas. Enmig de la paperassa acumulada al llarg dels anys vaig descobrir

en el fons d'una calaixera un parell de quaderns manuscrits, eren vells i desenquadernats i d'antuvi semblaven uns senzills llibrets de cal·ligrafia escolar escrits a ploma, però, malgrat la seva aparent insignificança, en obrir-los vaig descobrir que contenien un tresor amagat: es tractava del secret professional dels pescadors de la família Isern, recopilat i compilat pels germans Josep i Francesc Isern. Tot resseguint la vuitantena de pàgines d'aquests quaderns dels avis, vaig veure com s'hi detalla roquer per roquer i d'una manera precisa totes les senyes de referència en terra; unes senyes que

vistes des del mar permetien als pescadors posicionar la barca sobre les roques i barres submarines a fi de

Josep Isern sospesant el mero de 40 quilos que va ser el darrer exemplar d'aquesta espècie pescat en el roquer de Canet. Juliol de 1967

que des d'aquella posició exacta, poder calar els ormejos corresponents, fossin xarxes, palangres o nanses per tal d'esperar fer una bona pesquera aquell dia.

Des d'èpoques ancestrals l'èxit en les captures de peixos fetes amb arts de la pesca artesanal, a diferència de la d'arrossegament actual, depenia d'encertar el lloc precís on hi havia el peix; per tant no era pas l'atzar qui marcava el lloc on calia calar les xarxes, ja que de no posicionar-se correctament en el punt precís en depenia l'èxit en les captures i per tant del jornal d'aquell dia. Avui dia disposem d'una tecnologia que permet radiografiar els fons marins d'una manera fàcil i efectiva fent servir sonars i radars, enginys que detallen amb precisió la topografia del fons que s'amaga sota l'aigua. Resulta sorprenent que els antics pescadors haguessin conformat un corpus de coneixement prou precís de com era aquest relleu submarí, sense haver-lo vist mai directament amb els seus ulls. Cal precisar que el fons marí davant de la costa del Maresme és molt divers: la zona més propera a la costa la conformen sorrals i algunes praderies amb alguers de posidònia; la pesca en aquesta zona no és gaire

Desmallant la xarxa després d'una jornada de pesca (1960)

Cosint les xarxes a la platja de Canet, anys 50

Les darreres barques de Canet arrecerades a la petita platja refugi de la Catel que ofería l'Espigó. Al fons es pot apreciar la Timba, l'horta Manent i la Rodalera encara sense edificar. Anys 50.

Feinejant sobre el roquer a l'albada

productiva doncs les espècies que hi habiten no són massa apreciades en el mercat, tret d'algunes excepcions. Superada aquesta franja el fons marí esdevé un paisatge molt més irregular: roquissars, barres, cims, fondalades, rieres, etc., talment com trobaríem en el relleu que tenim en terra; aquesta configuració irregular resulta ser un hàbitat idoni

on habiten bona part de les espècies dels peixos que són més valorats en el mercat; un biòtop natural on els peixos podien alimentar-se, reproduir-se i protegir-se dels seus depredadors (a excepció dels pescadors, és clar), és aquí on els pescadors hi feien les captures més apreciades: llagostes, congres, morenes, pops, sípies, escòrpores, càntares i altres

A l'esquerra, arribant a la platja i maniobrant per treure la barca després d'una jornada de pesca. Abril de 1956. Varar i treure les barques a una platja com la de Canet eren operacions de força risc. A la dreta, Germans Isern cosint xarxa al capvespre en el seu magatzem del Carrer del Mar. Finals dels 80.

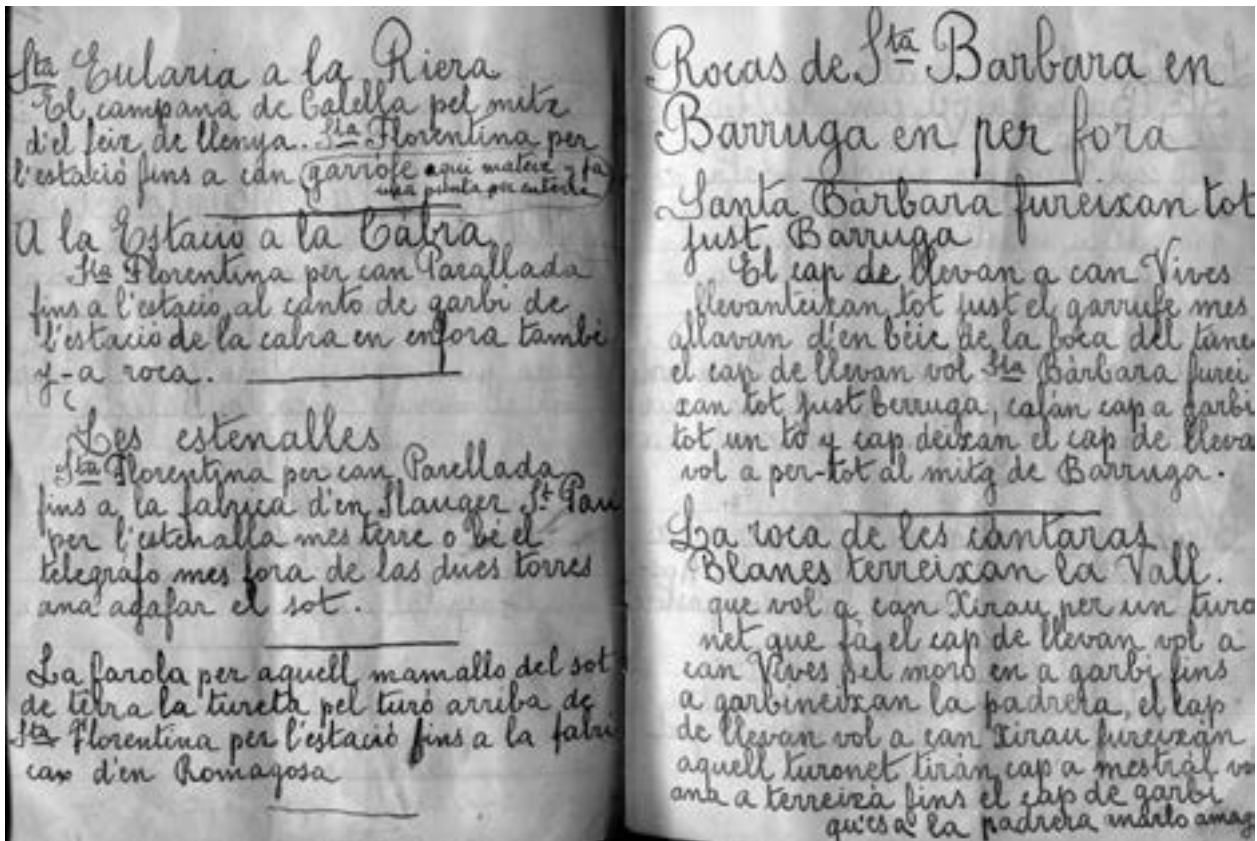
peixos d'escata que habitaven en aquests paratges submarins i que constituïen la subsistència d'aquella pesca artesanal que, val a dir, tot i les captures que s'hi feien, per la mateixa configuració del relleu accidentat permetia un sostingut equilibri ecològic, ja que la regeneració de les espècies era constant doncs els ormejos artesanals emprats per enganyar al peix no destruïen ni els caus ni els refugis on habitaven aquells peixos, convivint per tant en perfecte equilibri ja des de temps immemorials. Tanmateix també les barques eren precàries i sense motor, gussis i llaguts de trenta o quaranta pams d'eslora que s'impulsaven amb rem i a vela; això feia que l'àrea d'explotació no anés més enllà que la que suposa un parell d'hores de bogar a rem cap enfora.

Tot aquest paisatge submarí va anar canviant amb la generalització dels motors i de la pesca d'arrossegament, sobretot a partir de la dècada dels anys 50 del segle passat. L'arrossegament és un art de pesca altament destructiu que va suposar una revolució en el món dels pescadors. Aquest art consisteix en fer servir barcasses de molts cavalls de potència que arrossegueu pel fons marí una xarxa en forma de bossa que disposa d'unes portes d'acer a la seva boca per mantenir-lo sempre obert, aquest va engolint tota mena de peixos que troba al seu pas, siguin grans o petits; aquesta tècnica de pesca té un efecte altament destructiu pel fons marí; per fer un símil és com si llauressin el fons arrossegant

tot el que s'hi posa al davant i conseqüentment desertitzant el biòtop marí on viuen el peixos, afaitant les roques, destruint els caus i deixant el relleu totalment desposseït de la flora submarina i d'altres organismes vius necessaris per a la subsistència de les espècies. Els pescadors de Can Peix i molts altres pescadors de Canet no van voler participar mai d'aquest desgavell i van continuar encara durant 30 anys fent la pesca artesanal de pura subsistència, basada en enganyar al peix amb les arts de pesca tradicionals. Malauradament la generalització d'aquest art de pesca, «l'arrastre», va anar suposant, any darrera any, una rebaixa important en les captures dels pescadors artesanals, una competència deslleial que era denunciada amb resignació pels qui no van voler seguir aquest camí. No cal dir que els primers patrons que van començar a llaurar el fons marí amb els seus flamants quillats d'arrossegament es van fer rics de la nit al dia, ja que podríem dir que es van trobar amb un mar que era gairebé verge; coves de llagostes, gambes, llamantols i escòrpores van ser els seus trofeus immediats, però la destrucció dels roquers havia començat. Els resultats d'aquest desgavell ja fa temps que va començar a aflorar, però ara s'ha fet més evident; constantment en els mitjans de comunicació escoltem les queixes dels pescadors per les poques captures obtingudes, malgrat les vedes imposades per l'administració. Això els obliga d'anar cada vegada més enfora a pescar i segons diuen no

A l'esquerra, quaderns originals manuscrits on es detallen les roques de Canet. A la dreta, primera pàgina del manuscrit

Detall descriptiu d'algunes roques

els cobreix ni les despeses del gasoil dels motors; tot plegat és el resultat final d'una pràctica depredadora i abusiva que ha destruït una activitat centenària de pesca sostinguda que s'havia mantingut en perfecte equilibri amb el medi marí durant segles.

Tornant al tema que ens ocupa en aquest escrit..., com s'ho feien els pescadors de Canet per trobar el lloc exacte de les roques on havien de calar-hi els ormeigs de pesca? El referent per localitzar-les eren les senyes que veien a terra, observant la costa des del mar, eren diversos punts

del litoral i més enllà (Montnegre, Montseny, Montalt, etc.), que una vegada enfilats, triangulats i posicionats visualment (una mena de GPS *avant la lettre*) els indicaven amb precisió on es trobaven les roques del fons on calia calar a cinquanta o vuitanta brases del fons. Abans de passar a descriure quins van ser aquests punts de referència volem fer notar que la fesomia que presentava el litoral dels pobles de marina no és pas la que avui podríem observar des del mar estant; en aquells temps es veien sobretot els pobles concentrats entorn els seus campanars, les cases de pagès del rodal i alguns elements singulars del paisatge que sobresortien i que resultaven ben visibles des del mar tals com torres, turons, rieres, edificis, etc.; tenir a la vista i poder reconèixer aquest paisatge en terra resultava relativament fàcil sobretot perquè la massa de bosc que tenim actualment, i que pot amagar alguna d'aquestes antigues senyes, era aleshores inexistent; val a dir que els turons que vorejaven els pobles eren gairebé pelats degut al conreu generalitzat de la vinya, deixant perfectament visibles les cases pairals; tampoc no s'havia produït encara la brutal colonització urbanística que ha transformat els pobles i que ha amagat els seus referents arquitectònics més significats.

Veiem quines eren aquestes senyes situades en terra.

A la serralada litoral hi havia: Els Tres Turons, destacant el Turó Gros a la serra del Montalt; el Pedracastell de Canet; el Turó de Montpalau de Pineda; Can Vives de la Cortada i la Casa Vella de Mas Pons al Montnegre; cap a la banda de llevant tenien com a referents: els Barruells, Santa Eulària, els Tres Frares, etc.

Les cases de pagès del terme d'Arenys, Canet, Sant Pol i Calella també destacaven sobre el paisatge: Sant Jaume de la Murtra; la Casilla de la Murtra; can Manau; can Catà; can Figuerola; can Negre; ca

Barca Josefa de can Peix, amb llum per anar a sardinals. Jardí de can Viader al fons «la Rodalera» abans de la seva destrucció, any 1960.

l'Aleix, can Batista; can Tòful; can Marianet; can Barris; can Corbera; el mas Burri; can Carreras; can Xifré; Can Beia; can Segarras; can Beia de Dalt; etc.

Els pobles de la costa eren també un referent, sobretot ho eren els seus campanars: Canet, Sant Pol, Calella, Malgrat i Blanes; o bé les seves rieres: Riera d'Arenys, Riera de Canet, Riera de la Torre; així mateix també ho eren alguns edificis que sobresortien del *skyline* com ara les torres: Santa Florentina, Torre d'en Macià i Torre de Mar a Canet; la Torre Martina i Sant Pau a Sant Pol; així com la Torreta del Telègraf i la Farola (far) de Calella.

Barca Maria del Carme de can Peix, ja vella i abandonada a la platja de Canet, el pas dels anys la va anar estellant. Principis dels 60

Esperant l'albada per començar a cenyir les xarxes

A Canet hi havia diversos edificis singulars o barris que eren reconeguts des del mar estant: Sant Roc, pedrera d'en Torrus, caserna dels civils, magatzem d'en Pagà, fàbrica Romagosa, fàbrica d'en Llauger, porta de l'Hospital, la Divina Pastora, «Matadero», capella del Sant Crist, can Parellada, cala Seculina, la Casa de les Rates; la Misericòrdia; etc.

Pot resultar sorprenent per a la gent que no coneix la fesomia de la costa quan és observada mar endins estant, que es puguin veure pobles tan allunyats com ara Blanes, però en dies clars es té una vista que abraça des de Mataró i fins el turó de Blanes; no calia veure-hi més, aquest era el seu camp d'operacions.

Em referiré ara a la toponímia de les roques on feinejaven els nostres pescadors, fetes a partir de la transcripció dels papers conservats; hi havia

roquers que la seva existència era coneguda i compartida per diferents famílies de pescadors de Canet, en canvi d'altres eren de coneixement més limitat i eren reconegudes a partir de les senyes que conservava secretament cada família. El mar on anar a pescar, en principi, era obert a tots els pescadors de Canet, però s'acostumava a guardar un cert respecte de no trepitjar-se els uns als altres; aquí hi intervenien també les especialitats que posseïa cada família en la utilització de determinades arts i ormeigs de pesca; igualment sense estar escrit enlloc els pescadors de cada poble solien respectar-se i feinejar al davant dels seus pobles en tota la costa de Llevant.

El roquer de Canet és (o era) força accidentat, un relleu i una configuració que el feia especialment ric en biodiversitat d'espècies, sobretot les que viuen a les roques i que solen ser les més apreciades pels pescadors. El paisatge submarí el conformen prop d'una quarantena de llocs entre roques i barres rocoses que apareixen disposades majorment seguint un sentit paral·lel a la costa.

Entre les roques que mereixien una ressenya específica per anar a calar les xarxes o nanses hi trobem: Les roques del Roquer Viu; la Ginestera; la Roca d'en Bagó; la Cabra; les Estenalles; roques de Santa Bàrbara; Roca de les Càntares; Roca de la Mata; Roca de la Pedrera; Roques de Garbí; el Banquet; roques de la Marededéu; Roca del Pas del Bou; Roques dels Quadrants; Roca d'en Pitjo; Roca del Veí; la Bugadella; Roca de la Reina; Tall del Bosc; la Fogassa; Roca de can Neda; la Regana; la Figareta; l'Algeta; Forat de l'Alsineta; etc.

Els tres germans Isern, davant la costa de Canet. Any 1967

Les barres són formacions geològiques submarines que conformen unes crestes rocoses de diferents llargades; els de Can Peix en tenien documentades unes quantes: Barres de la Muntanyeta; Barra de l'Alsina; Barra d'en Rof; el Feix de Llenya; Barra Llarga; Barra de Castells; Barra dels Barruells; Barra de Sant Andreu; etc., que també eren compartides per altres famílies. Totes elles tenien una ubicació precisa i coneguda pels pescadors. El seu coneixement i trobar-ne la seva posició exacte en el mar havia estat feta, com hem dit abans, a partir d'una triangulació de diferents punts de referència que funcionava tot alineant diverses de les senyes en terra; no haurien necessitat disposar dels moderns GPS per situar-se sobre el punt exacte i precís per tal de trobar unes roques que els seus ulls no havien vist mai, però sabien de la seva existència sota l'aigua, doncs pel cap baix estaven situades entre 50 i 60 braves de fondària.

Tot el que us acabo de relatar ja forma part del passat, no existeix tal i com ho havien conegut els nostres pescadors. Encara avui els grans bucs de ferro amb més de 2.000 CV de potència van llaurant els fons marins a diari, aconseguint migrades captures, un fet que els obliga cada vegada anar més enfora i destruir fondalades més verges per compensar la despesa de combustible i les parts de la tripulació. Les grans confraries de pescadors, com la d'Arenys, han reduït la flota, ara molt menor que la que havien tingut anys enrere. El gran negoci de la pesca va minvant. Sortosament encara queden alguns pescadors artesans que miraculosament van fent els seus migrats jornals en el que queda dels antics roquers, pescant sempre amb respecte. La naturalesa va fent el seu curs i tal vegada d'aquí a

Darrera etapa. Poc abans de la jubilació als 80 anys (1986)

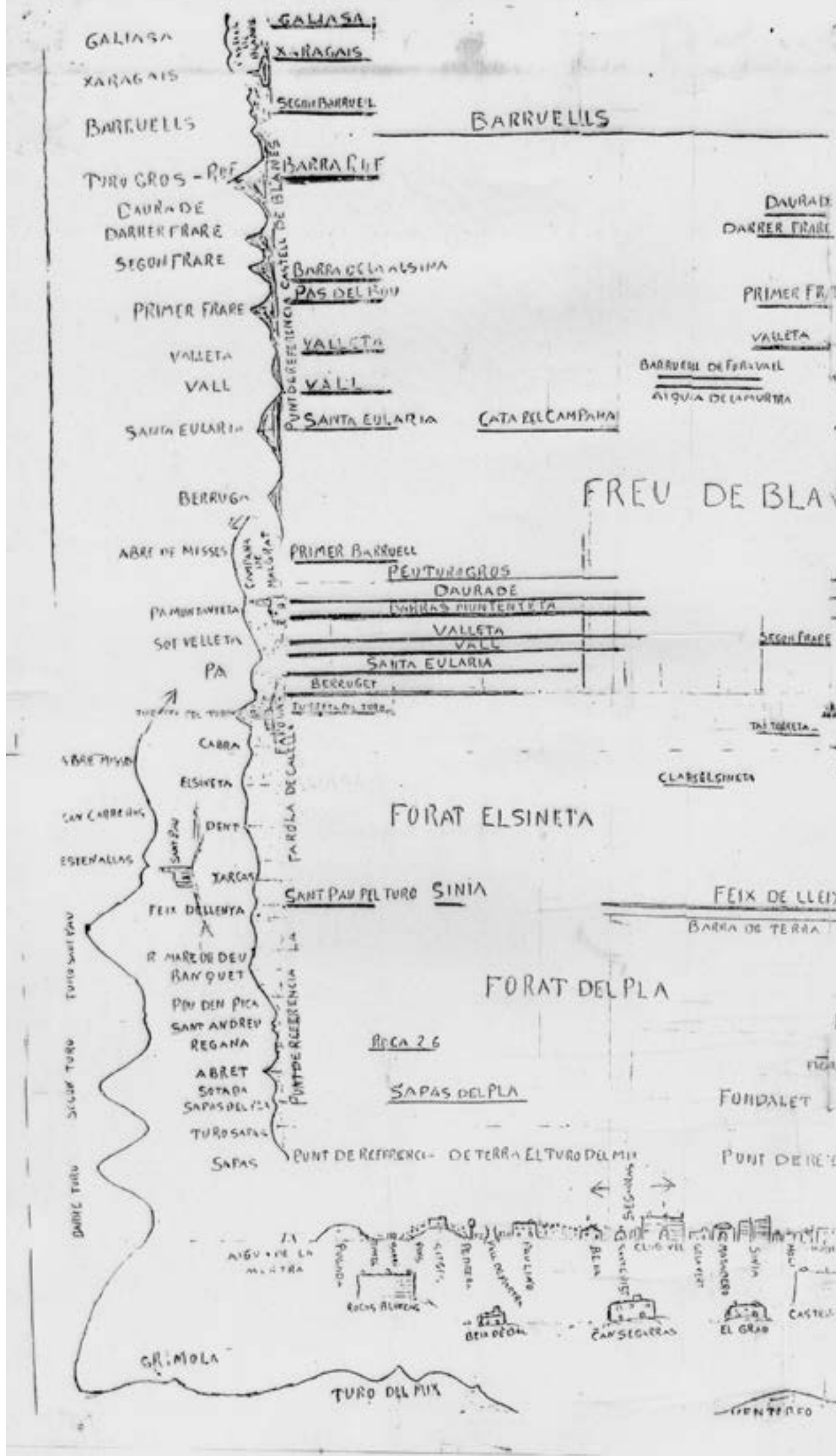
unes dècades es vagin recuperant aquells biòtops arrasats per la desmesura. La naturalesa segueix el seu curs i tant de bo les nostres roques i barres tornin a ser viviers de vida com ho havien estat antigament.

Post scriptum. No ha estat pas la meua intenció amb aquest escrit esguerrar-vos algun àpat nadalenc presidit pel marisc o algun pagell. Quan xucleu un cap de gamba no tingueu problemes de consciència, jo el primer, de segur són australis i no venen dels nostres roquers on gairebé s'han extingit, ara són els seus parents del Cantàbric o més enllà els qui els toca el rebre. Bon profit i Bones Festes.

Darrera foto dels nois de Can Peix al complet en el magatzem del carrer del Mar (anys 90). La decoració del local va ser feta per en Martí Isern amb les mudes de llagosta (esclaves buides) procedents del viver d'Arenys.

Plànol
artesanal
elaborat per
Francesc
Isern Roig on
es detalla la
situació de les
roques
respecte les
senyes de la
costa.

PASADIS

